

การให้คำปรึกษาและการแนะแนวในพระพุทธศาสนา

ผศ.ดร. ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม
รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะครุศาสตร์

บทนำ

พระพุทธศาสนา มีหลักการที่ทุกคนคงจะได้ยินได้ฟังมาแล้วจากพุทธภษิตที่ว่า *อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ* แปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน ในสังคมไทยได้ยินกันทั้งนั้น พุทธภษิตข้อนี้แสดงว่า พุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนเอง เมื่อพึ่งตนเองแล้ว เวลามีปัญหาคนอื่นจะมาช่วยอะไร อีกเล่าในเมื่อตนต้องเป็นที่พึ่งของตน แต่ที่นี้มีปัญหาว่าบางทีคนพึ่งตนเองไม่ได้ ตามหลักการก็ควรจะเป็นอย่างที่ทำนาคือ ตนต้องเป็นที่พึ่งของตน แต่ในเมื่อมีคนที่ไม่พึ่งตนเองไม่ได้เราจะทำอย่างไร ก่อนจะตอบคำถามนี้ เราจะต้องยอมรับหลักการเบื้องต้นเสียก่อนว่าชีวิตที่ดีนั้นต้องเป็นชีวิตที่พึ่งตนเองได้ ถ้าหากว่าเป็นชีวิตที่พึ่งตนเองไม่ได้ก็จะมีปัญหา

พุทธวิธีในการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธวิธี คือ กระบวนการช่วยเหลือผู้มีความทุกข์มีปัญหาด้วยวิธีการที่เรียกว่า การเทศนา หรือการแสดงธรรมอบรมสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เทศนา คือ การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงความ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. บุคลาธิษฐานเทศนา เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดงโดยยกคนขึ้นอ้าง ยกคนเป็นหลักฐานในการอธิบาย
๒. ธรรมาธิษฐานเทศนา เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดงโดยยกหลัก ตัวสภาวะขึ้นอ้าง

ดังนั้น เทศน์ หรือเทศนา จึงหมายถึง การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงความ การแนะนำสั่งสอน การชี้ให้เห็น และการเสนอแนะแนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับการช่วยเหลือทางพุทธธรรม ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า พระองค์เป็นผู้ชี้ทาง

เมื่อพระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมแก้ปัญหาจักษุแล้ว พระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว พระปัญจวัคคีย์ทั้งสี่ท่านยังไม่ได้บรรลุธรรม พระพุทธเจ้าให้การฝึกอบรมในธรรมเป็นพิเศษจนได้ดวงตาเห็นธรรม พระปัญจวัคคีย์ที่เหลือทั้งหมดได้ขอบรรพชาอุปสมบทต่อหน้าพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้า

การที่พระปัญญาวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมและได้ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทานั้น นับได้ว่าเป็นการปรับพื้นฐานจิตของทุกท่านให้อยู่ในระดับที่มีความพร้อม ในการรับธรรมเบื้องสูงอันจะขัดเกลาจิตใจให้ใสสะอาดอย่างสิ้นเชิงได้ กล่าวได้ว่าเป็นการเตรียมการ อย่างชาญฉลาดของพระบรมครูที่จะจัดการสอนให้ผู้รับการสอนได้รับประโยชน์สูงสุดถึงขั้นเปลี่ยนแปลง วิธีชีวิตและวิธีคิดที่จะอยู่เหนือทุกข์ได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

การเลื่อนขั้นทางจิตใจของพระสาวกสู่ธรรมะชั้นสูงมรรคผลชั้นสูง เป็นเรื่องของกระบวนการ วิชาการของจิตที่เกิดจากการอบรมสั่งสมมาตามลำดับที่เรียกว่า มีญาณแก่รอบ คือมีความรู้เรื่อง ทุกข์ขั้นพื้นฐานรอบด้านละเอียดลึกซึ้งคล้ายผลไม้ที่แก่เต็มทีรอเวลาที่จะปมต่อไปอีกไม่นานก็จะเป็น ผลไม้สุกและมีรสหวาน

มีชาวพุทธส่วนใหญ่ตั้งข้อสังเกตว่า ทำไมพระพุทธรูปสาวกสมัยพุทธกาลท่านบรรลุธรรมกันได้ง่าย หากตั้งข้อสังเกตให้ดีจะเห็นว่าไม่ได้ง่ายอย่างที่กล่าวกัน แต่ที่ดูเหมือนง่ายเพราะท่านเหล่านั้นมี พื้นฐานดีโดยเฉพาะพื้นฐานจิตที่ได้ผ่านการอบรมมามากแล้ว แต่รอการบอกทางที่ถูกต้องสว่างไสว เท่านั้น เหมือนกับรถยนต์ที่มีเครื่องยนต์และเชื้อเพลิงพร้อมเต็มที่ รอแต่เพียงคนขับที่มีความชำนาญ ก็จะสามารถนำรถยนต์นั้นไปสู่เป้าหมายได้

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ปรับจิตของพระปัญญาวัคคีย์ให้อยู่ในระดับความพร้อมที่จะก้าวไปสู่การดับทุกข์ สิ้นเชิงแล้ว ต่อมาพระองค์ก็ได้ตรัสเรียกพระปัญญาวัคคีย์เหล่านั้นมาแล้วตรัสสอน ชั้น ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ล้วนเป็นอนัตตา ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของพระธรรมเทศนาบทนี้

ต่อมาพระองค์ทรงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอนัตตา อนิจจัง และทุกข์ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันและกัน ด้วยวิธีการสนทนาเชิงถามตอบโดยยกชั้นแต่ละชั้นขึ้นมาถามอย่างละเอียดซ้ๆ เพื่อให้ได้เห็น ตามความเป็นจริงว่า

ชั้นห้า เทียงหรือไม่เที่ยง

ปัญญาวัคคีย์ทูลตอบว่า ไม่เที่ยงพระพุทธเจ้าข้า

พระองค์ก็ตรัสถามต่อไปว่า ก็สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นสุขหรือเป็นทุกข์เล่า

พระปัญญาวัคคีย์ทูลตอบว่า เป็นทุกข์พระพุทธเจ้าข้า

พระองค์ก็ตรัสถามต่อไปว่า ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวเป็นตนของเรา

พระปัญญาวัคคีย์ทูลตอบว่า ไม่ควรเลยที่จะยึดขั้นห้านั้นว่าเป็นเรา เป็นตัวเป็นตนของเราเลย พระพุทธเจ้าข้า

เมื่อพระองค์พิจารณาว่า พระปัญญาวัคคีย์มองเห็นความจริงของขั้นห้าว่าอยู่ในกระแสของไตรลักษณ์ พระองค์ทรงขยายความของขั้นห้าที่มีลักษณะต่างๆ ให้พระปัญญาวัคคีย์ได้เห็นเพื่อถอดถอนความยึดมั่นถือมั่นว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแลขั้นห้า อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ทั้งหมด ก็เป็นสักว่าขั้นห้า เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันถูกต้องตามความเป็นจริงว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของเรา

พระปัญญาวัคคีย์สนใจไปตามพระธรรมเทศนาอย่างต่อเนื่องและแนบแน่น จิตก็ผอนคลายจากความยึดมั่นถือมั่นตามลำดับจนละความยึดมั่นถือมั่นได้หมดสิ้น ไม่มีกิเลสน้อยใหญ่ส่วนใดหลงเหลือในใจของพระปัญญาวัคคีย์เลย เมื่อใจบริสุทธิ์ผ่องใสสะอาด สว่าง สงบภายในอย่างสมบูรณ์ ก็ก้าวเข้าสู่ความเป็นพระอรหันต์ คือเป็นผู้ไกลจากกิเลสอย่างถาวร เพราะหัวใจเต็มไปด้วยสติ สมาธิ และปัญญา อันเป็นแหล่งกำเนิดแห่งธรรมทั้งปวง

พระธรรมของพระองค์เป็นแสงสว่างที่สามารถขับไล่อวิชชาคือความมืดอันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งกระบวนการเกิดทุกข์ที่มีมาอย่างยาวนานได้จริง อวิชชาสิ้นไปเพราะแสงแห่งพระธรรมจริงๆ เปรียบเหมือน เมื่อแสงอาทิตย์อุทัยสามารถขับไล่ความมืดให้หมดไปเหลือแต่ความสว่างแทนที่ฉะนั้น

ในการแสดงธรรมของพระพุทธองค์นั้นไม่มีพิธีรีตองแต่อย่างไร เพราะแท้จริงแล้ว การแสดงธรรม คือ การสนทนากับคนๆ หนึ่ง หรือหมู่หนึ่ง โดยพระพุทธองค์ทรงอธิบายความ ย้อนถามเมื่อควรย้อน ยอมให้ค้านเมื่อสงสัย ทรงชี้แจงพร้อมด้วยตัวอย่างเปรียบเทียบ และพูดสะกิดใจให้เขาได้ใคร่ครวญ ทำให้บุคคลมีสติเห็นแนวทางดับทุกข์ และปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง การแสดงธรรมของพระพุทธองค์ไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด การแสดงธรรมจึงมีคุณลักษณะตรงกับการให้การศึกษาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะการแสดงธรรม หรือเทศนา เป็นกระบวนการชี้ทางเพื่อช่วยเหลือมนุษยชาติทั้งหลาย ให้มีดวงตาเห็นธรรม เห็นทุกข์ และแนวทางในการดับทุกข์ แก้ปัญหา บรรลุสู่ความสงบ สะอาด และสว่างแห่งชีวิต ดังพุทธดำรัสที่ว่า

เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก
เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล

เพื่อความสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย ดูกรพระภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จงแสดงธรรมะงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์
ทั้งหลาย ผู้มีธุลีในจักขุเป็นปกติมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมรอบ ผู้รู้
ทั่วถึงซึ่งธรรม จักมี

การแสดงธรรมนั้น จัดเป็นธรรมทาน คือ การให้ธรรมเป็นทาน หมายถึง การให้คำปรึกษา
ชี้แนะแนวทางช่วยให้มิตรที่มีทุกข์มีปัญหสามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาได้ ดังอรรถกถาธรรมบท
ได้กล่าวว่า เพราะได้อาศัยธรรมทาน คนทั้งหลายจึงได้สำเร็จมรรคผล อันเป็นที่สิ้นทุกข์อย่างเด็ดขาด
ธรรมทานจึงถือว่าเป็นเลิศ พระพุทธองค์จึงยกย่องธรรมทานว่า

การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง

รสแห่งธรรม ชนะรสทั้งปวง

ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง

ความสิ้นตัณหา ชนะทุกข์ทั้งปวง

ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสีนั้น มีลูกชายเศรษฐี
คนหนึ่งชื่อว่า ยสะ ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความมั่งคั่งสมบูรณ์เยี่ยงลูกเศรษฐีผู้มีอันจะกินทั้งหลาย
มีปราสาทสามหลังที่ออกแบบให้สวยงามและเหมาะสมกับฤดูทั้งสาม เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยสลับเปลี่ยน
เวียนกันไป เพื่อให้ไม่ให้อาการจำเจและจะได้พบกับบรรยากาศที่สบายในแต่ละฤดู

สตรีล้วนพอรำขับร้องประโคมดนตรีและให้ความสุขทุกประเภทที่ลูกชายเศรษฐีจะพึงปรารถนา
กล่าวได้ว่าเขาเติบโตท่ามกลางความสุขที่สมบูรณ์จนล้นเหลือ เมื่อเสวยความสุขมากๆ เปื่อหน่าย
เมื่อปรารถนาความสุขอื่นๆ บ้างก็สลับเปลี่ยนเวียนกันเรื่อยๆ ไปจนไม่รู้ว่าความสุข ที่แสวงหาและ
เสพกันอยู่นั้นจะสิ้นสุดหยุดลง ณ จุดใดกันแน่

คืนวันหนึ่งลูกชายเศรษฐีรับประทานอาหารตั้งแต่พลบค่ำ ฝ่ายนั้นทนาการต่างๆ ไม่ว่าจะ
จะเป็นร้อง บรรเลงดนตรี ร่ายรำ ดำเนินไปตามปกติ จนกระทั่งหนุ่มยสะเข้านอนวงดนตรีก็ยัง
คงบรรเลงต่อไป เพื่อเป็นการขับกล่อมในท่วงทำนองที่จะให้หลับสบายไปกับเสียงดนตรี

บรรดานักดนตรี นักร้อง นักเต้น นักรำทั้งหลายที่ทำงานกันตั้งแต่พลบค่ำหลายชั่วโมงติดต่อกัน
จนตีกีตนั้นก็อ่อนเพลีย ต่างหยุดเล่นหยุดร้องหยุดรำนอนหลับเรียบร้อยไม่เป็นระเบียบกันอยู่หน้าห้องนอน

ของลูกชายเศรษฐีคนนั้น แต่ละคนหลับสนิทเหมือนทิ้งร่างไว้เบื้องหลังไม่โยดิ สงสัยกรณดั่งสนั่น
หวั่นไหว แต่ก็ไม่มีใครรู้สึกรำคาญใคร เพราะต่างเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียด้วยกันทั้งนั้น

บางคนก็สงสัยงละเมอ บ้างก็หลับอย่างเผลอสติผ้าผ่อนที่สวมแสดงมีน้อยชิ้นอยู่แล้ว ก็หลุดลุ่ย
ออกจากร่างกายอย่างง่ายดาย เปลือยกายล่อนจ้อนอย่างไม่ตั้งใจ บางคนนอนน้ำลายไหลยืดหยดย้อย
จากแก้มสู่พื้น อย่างไม่สนใจโยดิ

ลูกชายเศรษฐีที่ขึ้นมายามใกล้รุ่งลุกขึ้นเดินออกมาเห็นภาพนักแสดงและนักดนตรีนอนกอดกาย
เกี่ยวเกยกันอยู่ตรงหน้า ไม่ต่างอะไรกับซากศพที่มีใครชนมากองรวมกันไว้ในป่าช้าผีดิบ ความรู้สึก
สลัดใจเกิดขึ้นเดี๋ยวนั้นถึงกับเปล่งวาจาออกมาด้วยความเบื่อหน่ายว่า ที่นี้วุ่นวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอ
แล้วเดินออกจากห้องนั้นไปยังห้องอื่นๆ ของบ้านมุ่งหน้าลงบันไดเพื่อรับลมเย็นๆ แต่ภาพที่ติดตา
ตรึงใจชวนให้สลัดยังไม่อันตรธานไปง่ายๆ

เขาจึงเดินเรื่อย ๆ จนออกนอกประตูคฤหาสน์ไปทางด้านป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และยังคงบ่น
พึมพำกับตัวเองเป็นการระบายความรู้สึกว่า ที่นี้วุ่นวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอไปตลอดทาง

ขณะนั้นพระพุทธเจ้าตื่นจากบรรทมแล้วเสด็จจงกรมอยู่ เมื่อได้ยินลูกชายเศรษฐีเดินบ่นผ่านมา
ใกล้ ๆ จึงตรัสว่า ที่นี้ไม่วุ่นวาย ที่นี้ไม่ขัดข้อง

เมื่อลูกชายเศรษฐีได้ยินเสียงคนพูดตอบรับคำบ่นของตนเองก็พาให้ดีใจว่า ได้เพื่อนที่รู้ใจจะคอย
ให้คลายความเบื่อหน่ายได้บ้าง ความคิดที่จืดจ่ออยู่กับภาพอันน่าเหน็ดเหนื่อยน้อยๆ ดับไป เกิดความ
คิดใหม่ใจจืดจ่ออยู่กับเสียงที่ว่า ที่นี้ไม่วุ่นวาย ที่นี้ไม่ขัดข้อง เพียงจุดเดียว

เมื่อเขาเดินเข้ามาใกล้พระพุทธเจ้าได้พบพระพักตร์อันเบิกบานแจ่มใสที่สะท้อนออกมาจาก
พระทัยบริสุทธิ์ ทำให้เขารู้สึกได้รับความสุขความอบอุ่นและอัมเอบอย่างสุดที่จะหาคำมาบรรยายได้
จึงนั่งลงกราบ

พระพุทธเจ้าทรงทักทายเขาด้วยอัธยาศัยที่เปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณา ทรงแสดงธรรม ที่เรียก
ว่า อนุพุทพิกถา คือยกเรื่องที่เป็นปฏิทินอยู่มาอธิบายตามลำดับ จากมิติที่หยาบที่สุดไปหามิติ ที่ละเอียด
ลึกซึ้งที่สุด

พระองค์เริ่มอธิบายถึงการเสียดสีหรือทานว่า เป็นการฝึกจิตให้มีความกรุณาขจัดความตระหนี่
ถึเหนียวมีใจกว้างต่อผู้ทุกข์ยากขาดแคลน การให้ครั้งหนึ่งเป็นการสะสมความเมตตากรุณาครั้งหนึ่ง
ขจัดความตระหนี่ออกไปครั้งหนึ่ง เมื่อจิตใจรู้สึกกว้างขวางไม่มีม่านดำแห่งความตระหนี่ถึเหนียว

มากางกันแสงสว่างแห่งธรรมย่อมปรากฏ ณ ที่ใดมีแสงธรรมปรากฏ ณ ที่นั้นมีความสว่างไสวแจ่มใส เบิกบาน และความสุขก็จะติดตามไปทุกหนทุกแห่ง

ขั้นต่อมาทรงอธิบายถึงเรื่องศีลว่าเป็นเจตนาที่จะงดเว้นจากการประพฤติตนเป็นคนเห็นแก่ตัว จนกระทั่งต้องเบียดเบียนผู้อื่นทั้งหมด หัวใจสำคัญของศีลอยู่ที่เจตนาที่จะงดเว้นจากการทำร้ายหรือเบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง และเจตนาดังกล่าวเป็นเจตนาที่มุ่งรักษาจิตตนเองมิให้ เสร้าหมอง

เมื่อเห็นโทษแห่งความเสร้าหมองเห็นประโยชน์แห่งความบริสุทธิ์แล้ว งดเว้นจากการกระทำตามความเสร้าหมองเหล่านั้นและเพิ่มความเสร้าหมองศีลก็จะบริสุทธิ์

เมื่อศีลบริสุทธิ์ ความสุขใจ ปลื้มใจอันมีผลจากความบริสุทธิ์นั้นก็ตามมา ความปลื้มใจ ปลื้มใจนี้เองเรียกว่า สวรรค์ แปลว่ายอดแห่งความสุขอันเกิดจากการกระทำดี

การให้ทานและสมาทานศีลที่กระทำอย่างถูกต้องจนได้รับความอัมเิบเบิกบาน ย่อมทำจิตใจให้ได้รับความสุขที่เรียกว่า สวรรค์

พระพุทธเจ้าทรงชี้ว่า แม้การทำความดีดังกล่าวจะเป็นเหตุให้ได้สวรรค์สมบัติทันทีทันใด ทั้งปัจจุบันและอนาคตแต่ต้องระมัดระวังโทษชั้นละเอียดที่พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่ากาม ผ่องเร้นอยู่ เพราะยังติดอยู่ในความพอใจ

เพื่อให้การเดินทางของจิตได้ก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางที่สูงสุด พระองค์จึงตรัสให้เห็นโทษของกาม คือความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ

กามที่มีลักษณะอย่างนี้มีมากมายในสวรรค์ อีกนัยหนึ่งสวรรค์คือสัญญาลักษณะที่ใช้เรียกสภาพที่สมบุรณ์ไปด้วย รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณอันนำใคร่หน้าพอใจทั้งสิ้น

โทษของสวรรค์หรือโทษของกามคือ เป็นบ่อเกิดแห่งความยินดี ยินร้าย พอใจ ไม่พอใจ เสียใจ สมใจ สมหวัง ผิดหวังและเหตุแห่งความเดือดร้อนใจอีกมากมาย จิตใจกวัดแกว่งฟุ้งซ่าน ห่วงหา อาลัย ลุ่มหลงมัวเมาไม่ปกติคงที่

พระพุทธองค์จึงทรงชี้ว่า เนกขัมมะ คือการถอดถอนจิตออกเสียจากกาม อยู่เหนือ ความพอใจ และความไม่พอใจ โดยมีสติปัญญาเป็นผู้ชักจูงออกมาเสียจากความลุ่มหลงมัวเมาทุกครั้ง ที่ ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องโผฏฐัพพะ จิตใจรับธรรมารมณ ปลอ่ยให้ ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ ทำงานไปตามธรรมชาติที่บริสุทธิ์ล้วนๆ

กฎธรรมชาตีก็น่าจะเป็นผู้รักษาจิตใจมิให้หวั่นไหว เพราะจิตได้เข้าถึงกฎธรรมชาตีก่อนที่สิ่งทั้งหลายเคลื่อนไหวไม่หยุด เกิดเท่าไรดับเท่านั้น เกิดที่ไหนดับที่นั่น เมื่อปัญญามองเห็นอย่างนี้จิตก็จะกลายเป็นเนกขัมมะออกมาเสียจากความยึดมั่น หมกมุ่น มัวเมาทั้งฝ่ายบวกและลบ แต่ดำรงอยู่กับสติปัญญา มีอุเบกขาคอยเฝ้าดูอยู่อย่างรู้เท่าทันมันคงเป็นปกติ

เมื่อพระพุทธเจ้าพิจารณาว่า บัดนี้ลูกชายเศรษฐี มีจิตสงบ อ่อนโยน ปลอดภัยจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใสแล้วจึงได้แสดงอริยสัจสี่ คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์และทางที่จะปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์ ในหลายแง่หลายมุมอย่างลุ่มลึกจนกระทั่งลูกชายเศรษฐีได้ดวงตาเห็นธรรมว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งนั้นทั้งปวงดับไปเป็นธรรมดา

พระพุทธเจ้าได้พบผู้มีปัญญามาก มีธุลีในดวงตาน้อย สามารถเห็นธรรมของพระองค์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน

หนุ่มยสะซึ่งได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วนั่งฟังอนุบุพพิททาและอริยสัจที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่บิดาซ้ำอีกครั้งพิจารณาตามธรรมไปในทุกชั้นตอนจิตใจค่อยๆ สว่างไสวหมดมลทินเด็ดขาดสิ้นเชิงบรรลุพระอรหันต์ ณ ที่นั้น เป็นอันว่า ยสะออกมาจากบ้านด้วยความวุ่นวาย เมื่อมาพบพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมถึงสองครั้ง ความว้าวุ่นหมดไป ความสงบเป็นนิรันดร์ปรากฏแก่ยสะทันที

จึงสรุปได้ว่า พุทธวิธีการให้คำปรึกษา คือ วิธีการแสดงธรรมของพระพุทธองค์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหา หรือความทุกข์ ให้สามารถข้ามพ้นจากทุกข์ได้ด้วยมีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร ด้วยวิธีการของพระพุทธองค์

การแนะแนวคือการช่วยให้เขาพึ่งตนเองได้

เมื่อมองในแง่ของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็เป็นศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว อย่างน้อยมองในแง่พื้นฐานที่ว่า เป็นศาสนาที่ต้องการช่วยเหลือคน เริ่มตั้งแต่ทางด้านจิตใจ ก็ต้องให้คำแนะนำ ชี้แนะ ให้คำสั่งสอน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการแนะแนว

ในทางพระพุทธศาสนานั้น ถ้อยหลักการพึ่งตนเองนี้เป็นสำคัญ คุณค่าของพระพุทธศาสนา ก็อยู่ที่การช่วยให้มนุษย์พึ่งตนเองได้ อย่างพระรัตนตรัยนี้ เราจะเห็นได้ชัดว่าเป็นหลักของการพึ่งตนเอง พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์นั้น เป็นผู้แนะแนวที่สำคัญ หลักการของพระพุทธศาสนาสนับสนุนทัศนะที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นการแนะแนว เพราะว่าพระพุทธเจ้าเป็น ผู้ค้นพบทาง ท่านบอกว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เมื่อพบแล้ว ก็นำเอามาเปิดเผย มาชี้แนะแนว

บอกทางให้แก่ผู้อื่น ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า *อกุขาตาโร ตถาคตา* ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก คือชี้ทางให้ *ตุมเหติ กิจจํ อาตปฺป* ส่วนตัวการกระทำนั้น เป็นเรื่องที่ท่านต้องเพียรพยายามเอาเอง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทาง เป็นผู้ค้นพบธรรมแล้วเอามาเปิดเผยให้แก่เรา

เวลาที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปในที่ไหนๆ ก็ตาม เมื่อพบประชาชนทำการงานหรือประกอบอาชีพต่างๆ อยู่ ถ้าหากพระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า ประชาชนเหล่านั้นมีความพร้อมที่จะรับพระธรรม พระองค์ก็จะทรงอาศัยสถานการณ์นั้นๆ เป็นสื่อในการแสดงธรรมทันที

คราวหนึ่งเมื่อพระองค์เสด็จไปยังหมู่บ้านชื่อเอกนาลา แคว้นมคธ พบพราหมณ์ชื่อ กสิการทวาชะ กำลังดูแลความเรียบร้อยในการไถนาประจำฤดูกาลทำนา ซึ่งมีคนงานไถนาด้วยวัวเทียมไถถึงห้าร้อยตัว มองดูทั่วท้องทุ่งคึกคักสนั่นหวั่นไหวเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อถึงเวลาอาหารเช้า พราหมณ์เจ้าของนาเลี้ยงอาหารแก่คนงานที่ไถนาทั้งหมดพร้อมๆ กัน พระพุทธเจ้าเสด็จมาบิณฑบาตในเวลานั้น

พราหมณ์ได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า ข้าพเจ้าไถหว่านแล้วจึงบริโภคน้ำ แม้พระองค์ก็จงทรงไถหว่านและเก็บเกี่ยวบริโภคน้ำเถิด

พระพุทธเจ้าตรัสตอบพราหมณ์ผู้นี้ว่า เราก็ไถหว่าน แล้วจึงบริโภคน้ำเช่นเดียวกับท่านนั้นแหละ พราหมณ์ถามด้วยความสงสัยว่า เอ๊ะ ท่านพูดว่าท่านไถและหว่านแล้วจึงบริโภคน้ำ ข้าพเจ้าไม่เห็นเครื่องมือทำนา เช่น แอก ฝาลประทักหรือโคสักตัวเดียว ท่านพูดแปลก พระองค์เป็นชวานา ได้อย่างไรไหนลองอธิบายให้ข้าพเจ้าเข้าใจหน่อยซิ

พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาเป็นแอกและไถ หิริเป็นงอนไถ ใจเป็นเชือก สติเป็นฝาลและประทัก เราคุ้มครองกายอย่างดี คุ้มครองวาจาอย่างดี ระมัดระวังในการบริโภคน้ำ ทำการถวายหญ้าคือกำจัดจากล้นล้นด้วยคำสัตย์ ความสงบเสถียรทำให้กิจการทุกอย่างสำเร็จ

ความเพียร ทำให้การงานทุกอย่างสำเร็จ ทำให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการ ไม่เดินถอยหลัง ไปยังความเศร้าโศก

เราทำนอแบบนี้ นานี่เราทำนี้ย่อมเก็บเกี่ยวผลที่เป็นอมตะ ใครที่ทำนอแบบนี้ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสจบ พราหมณ์ผู้เป็นชวานากกล่าวด้วยความพิติว่า พระองค์ตรัสธรรมได้แจ่มแจ้งนัก ได้รับความหมายหลากหลาย ชัดเจน สว่างไสวเหมือนหงายของที่คว่ำ เหมือนได้บอกทางให้แก่คนหลงทาง เสมือนส่องประทีปให้แก่คนอยู่ในที่มืดได้พบทาง ข้าพเจ้าขอถึงพระองค์ กับพระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะไปตลอดชีวิต

พราหมณ์ได้ฟังธรรมที่พระองค์ทรงแสดงโดยใช้อุปกรณ และกระบวนการทำนาทั้งหมดที่มีอยู่ เป็นเครื่องมือสื่อให้เจ้าของนาได้เข้าถึงธรรม พบกับความแจ่มแจ้ง จนกระทั่งขอรับ พระรัตนตรัย เป็นประทีปส่องทางไปตลอดชีวิต

บทสรุป

พระพุทธเจ้าเป็นพระบรมศาสดาที่สามารถทำหน้าที่ของคุณได้อย่างสมบูรณ์ พระองค์ทรงทราบอย่างรู้แจ้งแทงตลอดว่าควรจะใช้อุปกรณอะไร แสดงธรรมแก่ใคร และเมื่อไรจึงเป็นเวลาที่เหมาะสม เมื่อพระองค์ทรงทราบความพร้อมของผู้ฟังอย่างครบถ้วนกระบวนการสอนของพระองค์จึงทรงพละนุภาพ คือสอนให้ผู้ฟังเข้าถึงความรู้แจ้งเห็นจริงได้อย่างรวดเร็ว

การประเมินผลว่าพระองค์ทรงแสดงธรรมแล้วผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงได้เช่นนั้น ก็คือ เมื่อใครก็ตาม ฟังธรรมจากพระพุทธองค์แล้ว มักจะเปลี่ยนความคิดจากผิดเป็นถูก จากการดำเนินชีวิตที่ทุกข์มาเป็นชีวิตที่เปี่ยมสุขและมักจะประกาศว่า พระองค์แสดงธรรมชัดแจ้งเหมือนพลิกของที่คว่ำอยู่ ให้หงายขึ้น

พระพุทธเจ้าทรงได้รับการขนานพระนามว่าพระบรมครูเพราะมีกระบวนการเรียน การสอน กิจกรรมและการประเมินผลอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทุกประการ

บรรณานุกรม

- ชื่นจิตต์ เพชรชาติ. ๒๕๔๔. งานวิจัยเรื่องการศึกษาความสามารถในการให้คำปรึกษาของ
พระภิกษุสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปัญญานันท์ภิกขุ. ๒๕๔๓. คำสอนในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- ประยงค์ สุวรรณบุปผา. ๒๕๔๔. การให้คำปรึกษาแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :
 মহามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). ๒๕๓๙. พุทธศาสนกับการแนะแนว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิจการ โชติปัญญาโณ. (ยุดิพันธ์). ๒๕๔๗. การศึกษาพุทธวิธีการให้คำปรึกษาที่ปรากฏ
ในพระสุตตันตปิฎก. วิทยาพนธ์พุทธศาสน์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. ๒๕๔๙. พุทธวิธี. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- เมธาวิ อุดมธรรมมานุภาพ. ๒๕๕๐. จิตวิทยาการให้คำปรึกษา. กรุงเทพมหานคร : โครงการ
 ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.